

Christian Schuster

NIKLAS LUHMANN

*Schimbări de paradigmă
în teoria sistemelor*

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ

2021

Cuprins

INTRODUCERE.....	9
Argument.....	9
Resurse și terminologie.....	11
Paradoxul lui Luhmann.....	13
„NU EXISTĂ BIOGRAFIE”.....	15
TEORIA SISTEMELOR.....	25
Începuturile: teoria generală a sistemelor – Ludwig von Bertalanffy..	35
Cibernetica – Norbert Wiener.....	47
Teoria sociologică a sistemelor – Talcott Parsons.....	56
O NOUĂ TEORIE GENERALĂ A SISTEMELOR.....	69
Despre paradigmă și paradigme.....	69
Paradigmele teoriei sistemelor.....	74
<i>Paradigma diferenței dintre parte și întreg</i>	75
<i>Paradigma diferenței dintre sistem și ambient</i>	77
Modelul echilibrului.....	81
Modelul input-output.....	88
Modelul cibernetic.....	92
<i>Paradigma diferenței dintre identitate și diferență</i>	97
Autopoiesis.....	101
Maturana și Varela.....	101
Consecințe ale abordării autopoietice.....	103

<i>Reinterpretarea luhmanniană a autopoiezei</i>	105
Constructivismul radical	109
Logica diferenței și calcului formei.....	114
<i>Paradoxul autoreferinței</i>	114
<i>„Draw a distinction!”: George Spencer Brown</i>	115
<i>Pata oarbă</i>	117
<i>Re-entry</i>	120
<i>Mediul și forma</i>	121
TEORIA SISTEMELOR SOCIALE	123
Teoria generală vs. teorii speciale	123
Pretenția de universalitate	124
De la structural-funcțional la funcțional-structural	126
Problema complexității	131
<i>Reducerea complexității</i>	131
<i>Complexitatea ca unitate a multiplicității. Sensul</i>	133
Sistemele sociale.....	134
<i>Funcția sistemelor sociale</i>	134
<i>Tipuri de sisteme sociale</i>	136
Interacțiuni	137
Societatea	139
Organizații	140
<i>Autopoieza sistemelor sociale</i>	142
<i>Sens</i>	144
Comunicare	145
Omul.....	147
Persoana.....	149
Problema dublei contingențe.....	150
Componentele comunicării	151
<i>Informația</i>	152
<i>Transmiterea</i>	152
<i>Înțelegerea</i>	154
Comunicarea, acțiunea și emergența socialului	154
Improbabilitatea comunicării.....	156

LUHMANN ȘI „GÂNDIREA VECHI-EUROPEANĂ”	159
O altfel de sociologie	159
Gânditul în sisteme.....	160
<i>Habermas vs. Luhmann</i>	162
Câteva analogii.....	164
Mize politice	166
Tensiunea relației.....	167
<i>Critica criticii</i>	169
Luhmann și filosofia.....	170
CE FACEM CU NIKLAS LUHMANN?	175
BIBLIOGRAFIE	179

„Nu există biografie”

„Ce puțin înseamnă individul în veacul individualismului democratic (față de individul grec ori roman, chiar medieval); la fel de puțin ca femeia în ceasul feminismului.”¹

În spatele oricărei opere științifice se află un om, un individ chinuit de o întrebare care își caută un răspuns. În timpurile noastre, acest om rămâne deseori ascuns în umbra realizărilor științifice și necunoscut în mulțimea de oameni dedicați, la rândul lor, științei. Evident, realizările științifice sunt cele care îl definesc pe omul de știință. Însă dincolo de această trivialitate se găsește un alt adevăr indubitabil: fiecărei descoperiri sau inovații din orice ramură a științei îi stă la bază o biografie.

Detalii despre viața personală și despre cariera lui Niklas Luhmann se pot găsi, în afara lucrărilor cu caracter biografic propriu-zis, răsfirate și prin interviurile pe care, de-a lungul timpului, dar mai ales în ultima parte a vieții sale, autorul german le-a dat cu diferite ocazii, precum și în relatările celor care l-au cunoscut. Primele poartă cu ele păcatul oricărui mediu de comunicare în masă, și anume inevitabila fragmentare a informației, pe când a doua poartă stigmatul subiectivității extreme împinse uneori în domeniul fantasticului. Există puține lucrări biografice mai încheiate, cum este cea pe care Detlef Horster o prezintă – tot sub formă de interviu – în lucrarea sa dedicată vieții și operei sociologului german², însă nici aceasta nu este pe deplin satisfăcătoare. Pe lângă această introspecție în lumea personală a lui Niklas Luhmann ne mai stau la dispoziție câteva interviuri realizate pentru Radio Bremen, Bayrischer Rundfunk și pentru unele ziare din Germania (TAZ, Sonntagsblatt, Frankfurter Rundschau etc.), cele două volume cu

¹ Noica 1991, 238.

² Horster 1997.

discuții și interviuri *Archimedes und wir* (1987) și *Warum haben Sie keinen Fernseher, Herr Luhmann: Letzte Gespräche mit Niklas Luhmann* (2004), puținele documente video păstrate din timpul vieții sociologului (*Beobachter im Krähenest*, cu materiale din 1973 și 1989), precum și necrologurile surprinzător de bogate în informații inedite scrise la data morții lui Luhmann în principal de prietenii și colaboratorii săi apropiați. Însă cred că această stare de fapt ar fi fost pe placul sociologului german, căci pentru Luhmann punctele fixe ale vieții unui individ nu prezintă o prea mare importanță. „O biografie este o colecție de coincidențe, continuitatea constând în sensibilitatea pentru coincidențe.”³ Pentru el, nu există evenimente speciale care să îi fi determinat în mod hotărâtor viziunea asupra societății sau construcția sa teoretică, ci doar un lanț de întâmplări cum ar fi schimbările politice din 1945, experiența de viață din timpul studiului dreptului, sau preocuparea cu teoriile lui Parsons și Husserl, lanț care doar ulterior pare a se condensa într-o structură biografică stabilă. Aceeași reprezentare despre biografie o are și Humberto Maturana, cel care a dat naștere ideii de autopoiesis pe care Luhmann a preluat-o și a operaționalizat-o pentru teoria sa.

Niklas Luhmann s-a născut pe 8 decembrie 1927 la Lüneburg, în nordul Germaniei, într-o familie burgheză înstărită. Familia tatălui conducea afaceri prospere în oraș, atât datorită poziției de senator a bunicului lui Niklas Luhmann, cât și prin fabrica de bere pe care o dețineau, datând din evul mediu. Mama provenea dintr-o familie de hotelieri elvețieni, astfel încât micul Luhmann a crescut într-un mediu foarte liberal. În principal tatăl său a fost cel care i-a trezit interesul pentru temele economice. „Bursa nu minte” – așa îi explica el micului Luhmann paginile cu informații bursiere ale ziarelor pe care le citea.⁴ Lectura cărților lui Niklas Luhmann relevă fără excepție o extrem de vastă cultură generală pe care Luhmann o explică prin interesul său precoce pentru lectura individuală.⁵ Până și materialele propagandistice naziste puteau trezi în micul Luhmann curiozitatea: „Primeam revista nazistă pentru tineret *Die Jugendburg* și citeam în ea despre Neanderthalieni și despre oameni acoperiți complet cu păr. Pe de altă parte

³ Luhmann 1987, 134, 149.

⁴ Horster 1997, 29. Vezi și Magenau 1998.

⁵ Horster 1997, 29.

însă, eu știam de Adam și Eva. În consecință, am încercat să clarific problema.”⁶ Vizitele dese la bibliotecă, lecturile istorice, cursurile de latină și greacă veche din școală l-au pregătit, bineînțeles, pentru cariera pe care avea să o urmeze mult mai târziu.

Declinul economic general dinainte și după Primul Război Mondial au afectat și afacerile familiei sale.⁷ Liberalismul economic la care adera familia Luhmann era în contradicție fermă atât cu socialismul clasic german, cât și cu național-socialismul care începuse să pună stăpânire pe Germania anilor 1930, așa că tatăl lui Niklas Luhmann nu a simpatizat în niciun fel cu NSDAP (Partidul Muncitoresc German Național-Socialist). Acest lucru a dus la numeroase probleme, atât pentru familie în general, care nu era afiliată politic, cât și pentru tânărul Niklas Luhmann. După cum el însuși ne relatează, „în fiecare vară eram în Elveția. De acolo mă întorceam cu tot felul de opinii care erau absolut intolerabile. De exemplu, eram împotriva lui Franco și am fost surprins că în Germania toți îl susțineau. (...) Începând cu anul 1938 nu am mai avut voie să merg în Elveția, lucru pe care, ca și copil, nu l-am putut înțelege nicicum.”⁸ Mai târziu, Luhmann a fost forțat să se alăture organizației de tineret a NSDAP, Hitler-Jugend. Întreaga situație, precum și propaganda naziștilor i se păreau dezgustătoare. Ca urmare a creșterii nevoii acute de personal pe front în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, tinerii din Germania, începând cu vârsta de 16 ani, erau recrutați ca ajutoare pentru trupele germane. Era generația numită mai apoi „Flakhelfergeneration” (generația ajutoarelor de artilerie). Luhmann, fiind cu un an mai mic decât ceilalți colegi de clasă⁹, ajunge astfel în 1943, la vârsta de 15 ani, ajutor de artilerist, fiind mai apoi încorporat la sfârșitul anului 1944.

Luhmann declară în unul dintre interviurile pentru Radio Bremen că știa deja în 1943 că Germania urma să piardă războiul. În această situație, singura întrebare care mai rămânea deschisă – și în același timp cea mai importantă pentru biografia tuturor oamenilor implicați într-un fel sau altul

⁶ Luhmann în Horster 1997, 28.

⁷ Horster 1997, 25.

⁸ Luhmann în Horster 1997, 26.

⁹ Într-un interviu din volumul *Archimedes und wir*, Luhmann mărturisește că a „sărit” o clasă în timpul școlii nu pentru că ar fi fost mai inteligent decât colegii săi, ci doar pentru că bunica lui citise într-un ziar că acest lucru ar fi posibil (Luhmann 1987, 148).

în mașina de război germană – era dacă, după terminarea războiului, națiștii vor mai rămâne sau nu la putere:

„Și acest lucru era previzibil cel târziu din 43; eu înțelesesem deja mai devreme că războiul va fi pierdut. Și mai e întrebarea dacă națiștii rămân sau nu. Trebuia să ne pregătim, în toate aspectele care au de a face cu biografia, pentru continuarea regimului nazist, sau nu? Și asta chiar și numai pentru simplul motiv că, de exemplu, pentru a studia trebuia să intri în partid. (...) Sigur că da, te poți aștepta ca regimul să se schimbe, dar poți fi sigur de asta?”¹⁰

Războiul avea să se termine curând, nu însă înainte ca tânărul Luhmann să învețe și din această experiență. Pe când activa într-o baterie antiaeriană, Luhmann a învățat să tragă cu proiectile de calibrul 20 mm care băteau doar până la înălțimea de 2000 de metri, fără șanse de a produce mari pagube inamicului.¹¹ Totuși, după cum am avut ocazia să aflăm, într-o discuție personală, de la un apropiat al lui Niklas Luhmann, artistul plastic Frederick D. Bunsen, sociologul de mai târziu își amintea de acea perioadă nu doar datorită experienței infame a războiului, ci și datorită unei circumstanțe care pare să-i fi rămas întipărită în memoria de lungă durată până în momentul formulării teoriei sistemelor sociale. Mai exact, pentru a putea utiliza la maximul eficienței sale tunul antiaerian la care servea, i s-a indicat în tabla de protecție a armei un orificiu prin care trebuia să se uite pentru a vedea avioanele care puteau fi eventual doborâte cu acel tun.¹² Prin urmare, pentru cei care manevrau tunul antiaerian, toată activitatea se reducea la punerea în funcțiune a tunului în momentul în care prin orificiul respectiv se vedeau avioane inamice. Acest fapt oarecum trivial pentru o scenă de război a fost interpretat mai târziu de Niklas Luhmann ca o primă întâlnire ideatică cu ceea ce avea să devină, în teoria sistemelor, *reducerea complexității*. Paralela e evidentă, privită din perspectiva de astăzi: tot cerul brăzdat de avioane inamice dispărea, pentru un moment, pentru cel care opera tunul, restrângând câmpul vizual relevant la un singur punct, iar odată cu el dispăreau și celelalte elemente vizuale ale frontului care puteau perturba

¹⁰ Luhmann/Hagen 1997.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Pentru aceasta vezi și Luhmann 2002a, 53.

concentrarea recruților. Dintr-o dată, nu mai era important de unde vin avioanele, unde se duc ele, la ce înălțime și cu ce viteză se deplasează, dacă sunt doar câteva avioane de recunoaștere sau o întreagă escadrilă de bombardiere – aceste informații erau, oricum, irelevante și derutante pentru noii recruți care aveau la activ doar câteva săptămâni de antrenament și niciun fel de experiență de luptă. Reducerea complexității lumii înconjurătoare ajută la organizarea acțiunilor artileristului în jurul unui cod binar format din doar două alternative: *a lansa* sau *a nu lansa proiectilul*. Adică exact modul în care operează, mai târziu, sistemele sociale în teoria lui Luhmann.

La terminarea războiului în anul 1945, Niklas Luhmann era deja în prizonierat american în Baden-Württemberg, fiind mai apoi transferat într-un lagăr în apropiere de Marsilia. În lagăr erau internați prizonierii germani cu vârste între 18 și 55 de ani care urmau să fie folosiți ca forță de muncă în minele din zonă, ceea ce nu corespundea în niciun fel convențiilor internaționale în vigoare. „Eram bătuți, eu de exemplu, și acest lucru nu era prevăzut nicăieri în convenția de la Geneva. (...) La interogatoriu, dacă spuneam ceva... Nu eram bătuți tare, dar totuși... întregul tratament era... Mai târziu, în lunca Rinului, la Ludwigshafen, aveam detașamente de câte o mie de oameni (...) și în fiecare zi exista câte un mort din cei o mie. Nici nu știu unde sunt îngropați toți acești oameni. Mureau de foame, de epuizare, mai ales cei mai în vârstă.”¹³ Chiar dacă putea înțelege oarecum atitudinea americanilor și francezilor față de prizonierii germani, în lumina informațiilor care i-au parvenit după încetarea conflictului armat, despre lagărele de exterminare a evreilor (despre care, spune el, nici măcar tatăl său, un om foarte bine informat, nu știuse nimic), în general experiența prizonieratului american i-a distrus tânărului Luhmann iluziile unei lumi în care ordinea legală și respectul față de oameni guvernează societatea. „Înainte de 1945 exista încă speranța că după căderea aparatului coercitiv totul va reveni de la sine la ordinea firească. Însă prima experiență pe care am avut-o în prizonieratul american a fost că mi s-a luat ceasul de la mână și că am fost bătut. Nu era nicidecum așa cum îmi imaginaseam înainte.”¹⁴

¹³ Luhmann/Hagen 1997.

¹⁴ Luhmann 1987, 129.

Nici familia sa nu a fost scutită de abuzurile săvârșite după război. Mama, născută în Elveția, devenise automat cetățean german prin căsătoria cu tatăl lui Niklas Luhmann. Ca urmare a pretențiilor de reparații de după 1945, proprietățile din Elveția ale tuturor cetățenilor germani fuseseră confiscate, împotriva reglementărilor în vigoare, astfel încât și casa lor din Elveția a urmat aceeași cale a reparațiilor. A fost necesară reîncetățenirea doamnei Luhmann în Elveția pentru a redobândi dreptul de proprietate asupra imobilului. Aceste aspecte ale experienței personale și-au găsit mai întâi o expresie puternică în alegerea carierei juridice și mai apoi în teoria sociologică a lui Niklas Luhmann, în care omul nu se mai află în centrul universului social și în care deciziile politice sau de drept nu mai au autoritatea exclusivă de a organiza viața socială.

Fiind eliberat din prizonierat în septembrie 1945, cu 3 luni înainte de a împlini 18 ani și de a fi declarat apt pentru muncă în contul „reparațiilor de război”, Luhmann a reușit să își continue educația școlară, spre deosebire de mulți colegi de generație.¹⁵ Pentru că întreaga sa generație primise bacalaureatul „cadou” pentru a putea fi trimisă mai repede pe front, Luhmann a fost obligat să urmeze câteva cursuri de echivalare pentru ca bacalaureatul să poată fi recunoscut. După aceasta, cel care avea să devină unul dintre cei mai importanți sociologi germani a ales să studieze dreptul. „De fapt, am ales dreptul pentru că aveam sentimentul că ar fi o șansă de a face ordine în acel haos în care trăiam și din cauza numeroaselor încălcări ale dreptului în vigoare din timpul detenției. (...) Sociologia încă nu exista pe atunci ca disciplină de studiu. Probabil că nici nu m-aș fi gândit vreodată la asta.”¹⁶

La Universitatea din Freiburg, universitatea lui Martin Heidegger, personaj despre care, spune Luhmann, „doar se povestea”¹⁷, Luhmann se

¹⁵ De exemplu, Günter Grass, născut și el în 1927 și devenit mai apoi membru al Hitlerjugend (în cazul său fiind însă vorba de un act din convingere juvenilă, nu din obligație), mai apoi încorporat în ultimele luni de război, povestește în lucrarea autobiografică *Beim Häuten der Zwiebel* din 2006 despre teama de a nu fi cumva întrebăat, la încercarea de a ocupa un loc la Academia de Arte, despre bacalaureatul pe care, din motive lesne de înțeles, nu îl avea (Grass 2006, 281-283).

¹⁶ Luhmann/Hagen 1997.

¹⁷ Ca urmare a implicării sale în politica național-socialistă, Heidegger a fost privit de cei mai mulți dintre colegi ca persona non grata la Freiburg și a dispărut pentru un timp de pe scena publică. Totuși, în „Volkssturm”, ultima încercare de rezistență a Germaniei naziste din 1944 înaintea capitulării, Heidegger a fost încadrat în categoria persoanelor absolut

preocupă mai mult de dreptul roman decât de dreptul contemporan, interesul său fiind „dreptul ca factor al ordinii.”¹⁸ Încercând să reducă cât mai mult posibil cheltuielile familiei pentru studii, Luhmann termină dreptul în trei ani și se întoarce la Lüneburg pentru a-și face referendariatul. Dat fiind faptul că, după propriile-i spuse, studiile nu îl solicitau prea tare, Luhmann a avut timp să își continue lecturile. Acesta este timpul în care ia naștere și celebrul său fișier, colecția impresionantă de fișe de lectură pe care avea să o îmbogățească constant până la moarte. Acest fișier, care a devenit, odată cu creșterea celebrității autorului său, obiect al multor speculații,¹⁹ era mai degrabă un hobby și nu avea inițial scopul de a-l ajuta pe autor într-o carieră academică, în scrierea de cărți sau de studii de specialitate, nicidecum în domeniul sociologiei. Visul lui Luhmann era altul:

„Inițial doream să ajung avocat, însă când am ajuns într-adevăr să lucrez în perioada referendariatului ca ajutor într-un birou de avocatură am observat că totuși nu mi se prea potrivea. Erai dependent de clienți, bineînțeles, și de moșierii din jurul orașului care veneau în birou cu cizmele mirosind a untură... Asta nu era chiar ce îmi imaginasem eu. Și atunci m-am gândit că independența ar fi mai mare dacă ai un singur șef. Așa am ajuns să intru în administrația publică.”²⁰

La sfârșitul anilor 1950, Luhmann trece prin mai multe posturi, de la cel de asistent al președintelui tribunalului administrativ din Lüneburg (obținut, cum el însuși ne spune într-un interviu, prin intervenția unor cunoștințe²¹) la cel de referent pe lângă secretarul de stat în ministerul educației și culturii al landului Niedersachsen, unde a fost chemat pentru că noul secretar de stat conservator²² nu avea încredere în funcționarii guvernării anterioare, ai SPD (Partidul Social-Democrat). Acest lucru era cu

dispensabile din universitate (întregul corp didactic fiind atunci împărțit în trei categorii: cei absolut dispensabili, cei semi-dispensabili și cei indispensabili) și trimis la săpat de tranșee. Vezi și Luhmann / Hagen 1997.

¹⁸ Luhmann în Horster 1997, 29.

¹⁹ Luhmann susținea chiar că acest „Zettelkasten” era astfel conceput încât la un moment dat, la atingerea unei „mase critice” de fișe de lectură, cărțile se scriau de la sine.

²⁰ Luhmann/Hagen 1997.

²¹ *Ibidem*.

²² Coaliția conservatoare (DP, CDU, GB/BHE, FDP) tocmai câștigase în 1955 alegerile parlamentare ale landului Niedersachsen, în detrimentul partidului SPD.

atât mai important, cu cât cazurile care se discutau acolo erau în mare parte revendicări cu substrat politic. Peste alți patru ani, regimul avea să se schimbe din nou, urmând alt val de revendicări de aceeași natură, Luhmann reușind însă să rămână în post și sub noua guvernare, el nefiind legat politic de niciuna dintre formațiunile care își disputau terenul politic și având susținători în rândul funcționarilor SPD. Alegerea sa, de a nu se alia vreunei tabere, a fost una calculată, el fiind conștient de faptul că, în acest fel, nu va putea ajunge să ocupe vreo funcție importantă în stat: „Te poți găsi foarte ușor în partidul greșit, dacă situația se schimbă din nou. (...) De aceea am și renunțat mai târziu. Mi-am luat liber mai apoi pentru un an de zile.”²³ Ajuns deja la vârsta de 33 de ani, Niklas Luhmann nu se simțea în largul său în mediul puternic politizat al administrației publice, unde orice încercare de promovare îi era zădărnicită pentru că, după cum remarcă el cu ironie și umor, „nu avusesem o carieră normală de funcționar, adică nu fusesem niciodată la o sărbătoare a pompierilor sau așa ceva. Nu pot ajunge niciodată un funcționar serios dacă nu mă îmbăt la o sărbătoare a pompierilor. La asta am replicat că eu citesc Hölderlin..., însă nici asta nu a convins.”²⁴ Având de luptat cu asemenea șicane și nedorind să își blocheze traseul de carieră prin afilierea politică de orice natură, însă trebuind în același timp să se gândească și la mijloacele sale de trai, dar nedorind încă să se reîntoarcă la universitate – cu toate că în tot acest timp interesele sale științifice, îndreptate mai ales în direcția studiilor organizaționale, nu au încetat – Luhmann are șansa de a putea pleca cu o bursă a Graduate School of Public Administration la Universitatea din Harvard.

Dacă s-ar putea stabili cu exactitate care an din viața unei persoane a fost cel mai important pentru dezvoltarea unei anumite laturi a personalității sau activității acesteia, pentru sociologul Luhmann de mai târziu acest an ar fi anul 1960-1961. Anul acesta se va dovedi ulterior a fi fost decisiv pentru schimbarea opțiunii lui Luhmann dinspre cariera administrativă sau chiar politică înspre cariera academică, fiind perioada în care îl întâlnește la Harvard pe mentorul său în domeniul teoriei sociale, Talcott Parsons.

²³ Luhmann/Hagen 1997.

²⁴ *Ibidem.*

Circumstanțele prin care Luhmann ajunge să studieze la Harvard pot părea, la o primă vedere, suspecte: în activitatea sa de la ministerul educației și culturii, Luhmann era însărcinat, printre altele, să transmită persoanelor și instituțiilor interesate diferite oferte de burse de studii. Una dintre aceste oferte, ajunsă pe biroul său, venea din partea Universității din Harvard, SUA, unde se inițiasse un program masteral destinat reducerii deficitului intelectual al funcționarilor și pentru cultivarea unei noi generații în administrația de la Washington. Fiind coroborat cu politica New Deal, programul oferea locuri de studiu pentru studenți din țări în curs de dezvoltare și două locuri pentru Germania. Faptul că Luhmann era cel care trebuia să distribuie aceste materiale nu excludea însă, după spusele sale, ca și el să candideze pentru unul dintre cele două locuri.²⁵

Despre această perioadă, Luhmann își amintește:

„O bursă a Graduate School of Public Administration a Universității Harvard mi-a oferit posibilitatea de a acumula numeroase impulsuri din cercetarea organizațională americană și de a-mi clarifica propriile concepții în raport cu teoria sistemelor a lui Talcott Parsons. Discuțiile cu profesorul Parsons au fost un câștig inestimabil.”²⁶

Practic, viitorul sociolog a ajuns în acest domeniu din întâmplare – fără îndoială, o întâmplare fericită pentru dezvoltarea disciplinei. Despre contactul cu Parsons, Luhmann scrie:

„Înainte de a merge la Harvard, aveam o idee despre conceptul de funcțiune care se contrazicea complet cu cea a lui Parsons. Despre acest lucru am discutat mult atunci, însă răspunsul său a fost mereu unul stereotip: «It fits quite nicely».”²⁷

După întoarcerea din SUA, Luhmann a avut parte de o carieră fulminantă în Germania. Profitând și de situația critică în care se aflau universitățile germane în anii 1960, el reușește, sub îndrumarea sociologilor Helmut Schlesky și Dieter Claessens, să își ia doctoratul la Münster și să primească și abilitarea în 1966, într-un singur semestru. Apoi, Schlesky îl

²⁵ Luhmann în Horster 1997, 32-33

²⁶ Luhmann 1964.

²⁷ Luhmann 1987, 133.

propulsează pe scaunul de profesor la nou înființata universitate „reformistă” de la Bielefeld, unde succesul a fost imediat. Cu toate acestea, Luhmann recunoaște că nu și-a dorit să devină profesor, ci cercetător. Bazându-se pe o strategie de publicare consecventă, precum și pe gândirea sa sistematică și pe talentul de a jongla cu concepte, Luhmann a fost acceptat la scurt timp după intrarea sa în universitate ca rege neîncoronat al teoriei sociologice.

Într-un interviu din 1985, Luhmann încearcă să explice că succesul de care se bucura teoria sa se datora dezamăgirii cititorilor, mai ales al celor „de stânga”, față de teoria critică: „Consider că nu se poate lucra științific cu concepția teoretică a Școlii de la Frankfurt, asta dacă o asemenea concepție chiar există. Este vorba despre o poziție care nu este destul de complicată, care este prea săracă în variante.”²⁸ În ceea ce privește motivația sa pentru știință, Luhmann declara în același interviu că „un comportament experimental este fundamental pentru gândirea mea, atât în sens științific, cât și în cel politic.”²⁹ Iar restul este deja istorie, prolifică activitate intelectuală a lui Niklas Luhmann, concretizată în nenumărate publicații și a cărei impact pentru știință încă nu este complet estimabil, fiind oprită doar de moartea sa în anul 1998. Numeroasele opere postume continuă însă să îmbogățească valoroasa moștenire teoretică și intelectuală a lui Luhmann.

²⁸ *Ibidem*, 126.

²⁹ *Ibidem*, 128.